

ТРЕНАЖЕР

олімпіади з географії

6–11 класи

216 завдань · 12 варіантів · ключі з розбором

Збірник для шкільного відбору та підготовки до I і II етапів
Всеукраїнської учнівської олімпіади з географії



Матеріали укладено відповідно до
Положення про учнівський
олімпіадний та турнірний рух
(наказ МОН від 30.12.2024 № 1820)

Як користуватися збірником. Структура, рівні складності, час на виконання	2
6 клас. Земля як планета, план і карта, градусна сітка, оболонки Землі	3
7 клас. Материки й океани, кліматичні пояси, природні зони, країни світу	7
8 клас. Україна: географічний простір, тектоніка, рельєф, клімат, води, ґрунти	11
9 клас. Україна і світове господарство: населення, галузі, зовнішні зв'язки	15
10 клас. Регіони та країни світу: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія	19
11 клас. Загальні закономірності Землі, глобальні проблеми, суспільна географія	23
Ключі, розв'язання та розбір. Відповіді до всіх варіантів з коментарями	27
Чотиритижневий план підготовки. Що робити з учнем щотижня	39
Шкала переведення балів. Орієнтовний перехід до 12-бальної системи	39
Бланк протоколу. Для фіксації результатів	40

Як користуватися збірником

Для кожного класу підготовлено два рівноцінні варіанти по вісімнадцять завдань — десять тестових і вісім із розгорнутим розв'язанням — та блиц-розминку з п'яти запитань. Варіанти можна давати паралельно двом половинам класу, використовувати другий як повторну спробу через тиждень або скласти з обох один довгий тренувальний тур.

Біля кожного завдання вказано його вагу в балах, а вгорі варіанта — максимальну суму. Це дозволяє скласти індивідуальний маршрут: слабшому учневі корисніше десять простих завдань, ніж три складні.

Типи завдань відповідають структурі реальних олімпіадних турів: тестові запитання з одним правильним варіантом, розрахункові задачі, завдання на визначення об'єкта чи країни за описом і розгорнуті відповіді. Останні оцінює вчитель за критеріями, наведеними в розділі з ключами.

Розв'язання написані докладно: у кожному пояснено не лише правильну відповідь, а й типову помилку. Їх варто роздавати учням після перевірки — саме розбір помилок дає найбільший приріст результату між етапами.

ПОРАДА

Не перевіряйте роботи мовчки. Найкорисніші п'ятнадцять хвилин — коли учень сам пояснює, чому обрав неправильний варіант. Помилка, промовлена вголос, майже не повторюється.

*Земля як планета, план і карта, градусна сітка, оболонки Землі.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Скільки паралелей можна провести через будь-яку точку на карті?
2. Як називають лінію, що з'єднує точки з однаковою висотою?
3. Азимут напрямку на схід
4. Найбільший за площею океан
5. Оболонка Землі, у якій існує життя

Варіант 1

Максимальна сума — 27 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

- | | |
|--|---|
| 1. Який прилад використовують для орієнтування на місцевості? | 6. Яким приладом вимірюють атмосферний тиск? |
| А) Барометр | А) Гігрометр |
| Б) Компас | Б) Барометр |
| В) Термометр | В) Оплодомір |
| Г) Флюгер | Г) Анемометр |
| 2. Що визначає географічна широта? | 7. Як називають вітер, який двічі на рік змінює напрямок на протилежний? |
| А) Відстань від нульового меридіана | А) Бриз |
| Б) Відстань від екватора в градусах | Б) Мусон |
| В) Висоту над рівнем моря | В) Пасат |
| Г) Відстань до полюса в кілометрах | Г) Бора |
| 3. Який із масштабів є найбільшим? | 8. Яка частина світу є найбільшою за площею? |
| А) 1:1000 | А) Європа |
| Б) 1:10 000 | Б) Азія |
| В) 1:100 000 | В) Африка |
| Г) 1:1 000 000 | Г) Америка |
| 4. Що позначають на плані блакитним кольором? | 9. Як називають місце, де річка бере початок? |
| А) Ліси | А) Гирло |
| Б) Водойми | Б) Витік |
| В) Дороги | В) Заплава |
| Г) Будівлі | Г) Дельта |
| 5. Яка внутрішня оболонка Землі розташована між земною корою та ядром? | 10. Яка планета Сонячної системи розташована одразу за Землею, якщо рухатися від Сонця? |
| А) Літосфера | А) Венера |
| Б) Мантия | Б) Марс |
| В) Біосфера | В) Юпітер |
| Г) Гідросфера | Г) Меркурій |

*Земля як планета, план і карта, градусна сітка, оболонки Землі.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Яким терміном найточніше описують справжню форму Землі? (2 б.)

- А) Куля
- Б) Циліндр
- В) Геоїд
- Г) Плоский диск

2. Довжина стежки на плані масштабу 1:50 000 становить 6 см. Яка її довжина на місцевості? (2 б.)

Відповідь: _____ км

3. Скільки приблизно кілометрів становить довжина дуги в 1° по меридіану? (2 б.)

Відповідь: _____ км

4. Де земна кора має найбільшу товщину? (1 б.)

- А) Під дном океанів
- Б) Під високими горами
- В) Під рівнинами
- Г) Під шельфом

5. Назвіть найглибше місце Світового океану. (2 б.)

Відповідь: _____

6. Біля підніжжя гори температура повітря +18 °С. Обчисліть температуру на вершині, якщо її висота 2000 м, а температура знижується на 0,6 °С через кожні 100 м. (3 б.)

Відповідь: _____ °С

7. Поясніть, чому вдень на узбережжі вітер дме з моря на сушу, а вночі — навпаки. (4 б.)

8. Яка річка має найбільшу площу басейну у світі? (1 б.)

- А) Амазонка
- Б) Ніл
- В) Янцзи
- Г) Міссісіпі

*Земля як планета, план і карта, градусна сітка, оболонки Землі.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Скільки паралелей можна провести через будь-яку точку на карті?
2. Як називають лінію, що з'єднує точки з однаковою висотою?
3. Азимут напрямку на схід
4. Найбільший за площею океан
5. Оболонка Землі, у якій існує життя

Варіант 2

Максимальна сума — 27 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Як називають лінію, що з'єднує Північний і Південний полюси?
А) Паралель
Б) Меридіан
В) Екватор
Г) Тропік
2. Що таке азимут?
А) Висота над рівнем моря
Б) Кут між напрямком на північ і на об'єкт
В) Відстань до об'єкта
Г) Різниця висот
3. На скільки годинних поясів поділено поверхню Землі?
А) 12
Б) 24
В) 36
Г) 180
4. Який тепловий пояс отримує найбільше сонячного тепла?
А) Помірний
Б) Жаркий (тропічний)
В) Помірний південний
Г) Полярний
5. Як називають гори, що утворилися внаслідок зіткнення літосферних плит і зім'яття порід у складки?
А) Брилові
Б) Складчасті
В) Вулканічні
Г) Насипні
6. Яким приладом вимірюють глибину океану?
А) Ехолот
Б) Барометр
В) Сейсмограф
Г) Нівелір
7. Яке озеро світу є найглибшим?
А) Каспійське
Б) Байкал
В) Вікторія
Г) Танганьїка
8. У якій оболонці Землі розташований озоновий шар?
А) Літосфера
Б) Атмосфера
В) Гідросфера
Г) Біосфера
9. Який материк є найменшим за площею?
А) Європа
Б) Антарктида
В) Австралія
Г) Південна Америка
10. Що є причиною зміни дня і ночі на Землі?
А) Обертання Землі навколо осі
Б) Рух Землі навколо Сонця
В) Нахил земної осі
Г) Рух Місяця

*Земля як планета, план і карта, градусна сітка, оболонки Землі.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. На якій широті Сонце перебуває в зеніті 22 червня? (2 б.)

Відповідь: _____ ° пн. ш.

2. Запишіть числовим масштабом такий іменований масштаб: в 1 сантиметрі 500 метрів. (2 б.)

Відповідь: _____

3. Найвища температура за рік становила +26 °С, найнижча –14 °С. Обчисліть річну амплітуду температур. (2 б.)

Відповідь: _____ °С

4. Яка гірська порода утворилася переважно з решток морських організмів? (1 б.)

- А) Граніт
- Б) Базальт
- В) Вапняк
- Г) Мармур

5. Назвіть найбільше за площею озеро світу. (2 б.)

Відповідь: _____

6. Біля підніжжя пагорба атмосферний тиск 750 мм рт. ст. Обчисліть тиск на вершині, якщо її висота 210 м, а тиск знижується на 1 мм рт. ст. через кожні 10,5 м. (3 б.)

Відповідь: _____ мм рт. ст.

7. Поясніть, чому, піднімаючись у гори, ми послідовно проходимо різні природні комплекси — від лісів до снігів. (4 б.)

8. На якому материку розташована найбільша кількість країн? (1 б.)

- А) Євразія
- Б) Африка
- В) Південна Америка
- Г) Австралія

*Материки й океани, кліматичні пояси, природні зони, країни світу.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Материк, який перетинає екватор посередині
2. Найвища гірська система світу
3. Течія, що зігріває Західну Європу
4. Природна зона з найбільшим видовим різноманіттям
5. Материк без постійного населення

Варіант 1

Максимальна сума — 28 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Який острів є найбільшим біля берегів Африки?
 - А) Шрі-Ланка
 - Б) Мадагаскар
 - В) Сокотра
 - Г) Занзібар
2. У якому кліматичному поясі цілий рік панує одна повітряна маса й випадає багато опадів щодня?
 - А) Екваторіальний
 - Б) Субекваторіальний
 - В) Тропічний
 - Г) Субтропічний
3. Яка пустеля є найбільшою у світі?
 - А) Калахарі
 - Б) Сахара
 - В) Гобі
 - Г) Вікторія
4. Яка гірська система суходолу є найдовшою?
 - А) Гімалаї
 - Б) Анди
 - В) Кордильєри
 - Г) Уральські гори
5. Як називають вологі екваторіальні ліси Амазонії?
 - А) Сельва
 - Б) Пампа
 - В) Скреб
 - Г) Тайга
6. Яка течія проходить уздовж західного узбережжя Південної Америки?
 - А) Бразильська
 - Б) Перуанська
 - В) Гольфстрім
 - Г) Курасіо
7. На якому материку розташована пустеля Гобі?
 - А) Африка
 - Б) Євразія
 - В) Австралія
 - Г) Північна Америка
8. Який океан є другим за площею після Тихого?
 - А) Індійський
 - Б) Атлантичний
 - В) Північний Льодовитий
 - Г) Південний
9. Як називають корінне населення Австралії?
 - А) Маорі
 - Б) Аборигени
 - В) Індіанці
 - Г) Бушмени
10. Який материк перетинає лише Південний тропік?
 - А) Африка
 - Б) Австралія
 - В) Євразія
 - Г) Північна Америка

*Материки й океани, кліматичні пояси, природні зони, країни світу.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Який материк розташований одразу в усіх чотирьох півкулях Землі? (2 б.)

- А) Євразія
- Б) Африка
- В) Австралія
- Г) Південна Америка

2. Середня температура січня -8°C , липня $+19^{\circ}\text{C}$. Обчисліть річну амплітуду температур і вкажіть, про який ступінь континентальності вона свідчить. (2 б.)

Відповідь: _____ $^{\circ}\text{C}$

3. Звідки дмуть пасати в Північній півкулі? (2 б.)

- А) з північного сходу
- Б) з південного заходу
- В) із заходу
- Г) з півдня

4. Назвіть найвищий водоспад світу. (2 б.)

Відповідь: _____

5. Площа Австралії — близько 7,7 млн km^2 , населення — близько 27 млн осіб. Обчисліть середню густоту населення материка (до десятих). (3 б.)

Відповідь: _____ осіб/ km^2

6. У якій природній зоні видове різноманіття найбільше? (1 б.)

- А) Вологі екваторіальні ліси
- Б) Савани
- В) Степи
- Г) Тайга

7. Поясніть, чому в Африці пустелі розташовані майже симетрично на північ і на південь від екватора. (4 б.)

8. Найбільша за площею і населенням країна Південної Америки, державна мова — португальська, столиця збудована в глибині країни в середині XX століття. Назвіть країну. (2 б.)

Відповідь: _____

*Материки й океани, кліматичні пояси, природні зони, країни світу.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Материк, який перетинає екватор посередині
2. Найвища гірська система світу
3. Течія, що зігріває Західну Європу
4. Природна зона з найбільшим видовим різноманіттям
5. Материк без постійного населення

Варіант 2

Максимальна сума — 28 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

- | | |
|--|---|
| 1. Яке озеро Африки є найбільшим за площею? | 6. Який півострів є найбільшим у світі? |
| А) Танганьїка | А) Індостан |
| Б) Вікторія | Б) Аравійський |
| В) Чад | В) Скандинавський |
| Г) Ньяса | Г) Лабрадор |
| 2. На якому материку розташований вулкан Кіліманджаро? | 7. Береги якої країни омиває тепла течія Куросіо? |
| А) Південна Америка | А) Чилі |
| Б) Африка | Б) Японії |
| В) Євразія | В) Норвегії |
| Г) Австралія | Г) Канади |
| 3. Як називають савани в басейні річки Оріноко? | 8. У якій частині Африки розташовані гори Атлас? |
| А) Кампос | А) На північному заході |
| Б) Льянос | Б) На сході |
| В) Прерії | В) На півдні |
| Г) Пампа | Г) У центрі |
| 4. Який материк є найхолоднішим? | 9. Яка річка є найбільшою в Австралії? |
| А) Північна Америка | А) Дарлінг |
| Б) Євразія | Б) Муррей |
| В) Антарктида | В) Замбезі |
| Г) Південна Америка | Г) Оріноко |
| 5. Що визначає сезонний ритм господарства в Індії? | 10. Хто першим досяг Південного полюса? |
| А) Пасати | А) Роберт Скотт |
| Б) Мусони | Б) Руаль Амундсен |
| В) Західні вітри | В) Джеймс Кук |
| Г) Бризи | Г) Фаддей Беллінсгаузен |

*Материки й океани, кліматичні пояси, природні зони, країни світу.
Орієнтовний час на варіант — 60 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Яке море має найвищу солоність вод? (1 б.)

- А) Чорне
- Б) Балтійське
- В) Червоне
- Г) Азовське

2. Річна кількість опадів у мусонному кліматі — 1800 мм, причому 90 % випадає з червня по вересень. Скільки міліметрів опадів припадає на ці чотири місяці? (2 б.)

Відповідь: _____ мм

3. Чому клімат Західної Європи м'якший, ніж на тих самих широтах у Північній Америці? (2 б.)

- А) Через більшу кількість сонячних днів
- Б) Через теплу Північноатлантичну течію й західне перенесення повітря
- В) Через меншу висоту над рівнем моря
- Г) Через вплив мусонів

4. Яка гірська система вважається межею між Європою та Азією? (1 б.)

Відповідь: _____

5. Обчисліть різницю висот між найвищою точкою суходолу (Джомолунгма, 8849 м) і найнижчою (узбережжя Мертвого моря, близько -430 м). (3 б.)

Відповідь: _____ м

6. Яка природна зона займає найбільшу площу в Австралії? (2 б.)

- А) Вологі тропічні ліси
- Б) Савани
- В) Пустелі й напівпустелі
- Г) Змішані ліси

7. Порівняйте географічне положення Африки й Південної Америки: назвіть дві спільні риси та дві відмінності, і поясніть, як вони впливають на клімат материків. (5 б.)

8. Держава-архіпелаг із понад 17 тисяч островів, найбільша за населенням країна Південно-Східної Азії, розташована на кількох літосферних плитах і має десятки діючих вулканів. Назвіть країну. (2 б.)

Відповідь: _____

*Україна: географічний простір, тектоніка, рельєф, клімат, води, ґрунти.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Найвища точка України
2. Скільки годинних поясів охоплює Україна
3. Найбільша за площею низовина України
4. Тип живлення більшості рівнинних річок
5. Ґрунти, що займають найбільшу площу

Варіант 1

Максимальна сума — 29 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Зі скількома країнами Україна має сухопутний кордон?
А) П'ятьма
Б) Шістьма
В) Сімома
Г) Вісьмома
2. Яка річка є найдовшою в межах України?
А) Дністер
Б) Дніпро
В) Південний Буг
Г) Сіверський Донець
3. До якого типу за походженням належать Кримські гори?
А) Брилові
Б) Складчасто-брилові
В) Вулканічні
Г) Насипні
4. Яка низовина займає найбільшу площу в Україні?
А) Поліська
Б) Придніпровська
В) Причорноморська
Г) Закарпатська
5. Яка природна зона займає найбільшу площу України?
А) Мішані ліси
Б) Лісостеп
В) Степ
Г) Широколисті ліси
6. У якому регіоні України випадає найбільше опадів?
А) Причорномор'я
Б) Українські Карпати
В) Донецький кряж
Г) Придніпровська низовина
7. Де в Україні розташовані родовища самородної сірки й калійних солей?
А) У Донбасі
Б) У Передкарпатті
В) На Поліссі
Г) У Криму
8. Чим унікальні глибини Чорного моря?
А) Найбільшою солоністю у світі
Б) Насиченням сірководнем нижче 150–200 м
В) Постійною температурою +20 °С
Г) Відсутністю течій
9. Який заповідник охороняє цілинний степ на Херсонщині?
А) Карадазький
Б) Асканія-Нова
В) Поліський
Г) Дунайський
10. Яка притока Дніпра є найбільшою лівою?
А) Прип'ять
Б) Десна
В) Рось
Г) Тетерів

*Україна: географічний простір, тектоніка, рельєф, клімат, води, ґрунти.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Площа України становить 603 628 км². Яке місце це дає їй серед країн, що повністю розташовані в Європі? (1 б.)

- А) Друге
- Б) Перше
- В) Третє
- Г) П'яте

2. На скільки хвилин місцевий сонячний час у Львові (24° сх. д.) відрізняється від київського часу, який відповідає часу 30-го меридіана? (3 б.)

Відповідь: _____ хв

3. Яка тектонічна структура на території України є найдавнішою? (2 б.)

- А) Український щит
- Б) Дніпровсько-Донецька западина
- В) Складчасті Карпати
- Г) Скіфська плита

4. У гірському районі річна кількість опадів становить 700 мм, випаровуваність — 500 мм. Обчисліть коефіцієнт зволоження й визначте тип зволоження. (3 б.)

Відповідь: _____

5. Назвіть найвищу точку рівнинної частини України. (2 б.)

Відповідь: _____

6. Чому взимку на сході України зазвичай холодніше, ніж на заході на тій самій широті? (2 б.)

- А) Через більшу висоту над рівнем моря
- Б) Через зростання континентальності клімату із заходу на схід
- В) Через вплив Чорного моря
- Г) Через більшу хмарність

7. Поясніть, чому річки Українських Карпат мають паводки протягом усього року, а не лише навесні. (4 б.)

8. На топографічній карті масштабу 1:25 000 відстань між мостом і греблею становить 3,2 см. Яка це відстань на місцевості? (2 б.)

Відповідь: _____ м

*Україна: географічний простір, тектоніка, рельєф, клімат, води, ґрунти.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Найвища точка України
2. Скільки годинних поясів охоплює Україна
3. Найбільша за площею низовина України
4. Тип живлення більшості рівнинних річок
5. Ґрунти, що займають найбільшу площу

Варіант 2

Максимальна сума — 29 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

- | | |
|--|--|
| 1. За часом якого меридіана живе Україна? | 6. Вітри якого напрямку переважають над територією України? |
| А) 15-го | А) Східні |
| Б) 30-го | Б) Західні |
| В) 45-го | В) Південні |
| Г) 0-го | Г) Північні |
| 2. Яка вершина є найвищою в Кримських горах? | 7. Який місяць в Україні зазвичай найхолодніший? |
| А) Ай-Петрі | А) Грудень |
| Б) Роман-Кош | Б) Січень |
| В) Чатир-Даг | В) Лютий |
| Г) Демерджі | Г) Листопад |
| 3. До якої форми рельєфу належить Донецький кряж? | 8. Яка область є найпівденнішою в материковій частині України? |
| А) Низовина | А) Миколаївська |
| Б) Височина | Б) Одеська |
| В) Гори | В) Херсонська |
| Г) Западина | Г) Запорізька |
| 4. Яке водосховище на Дніпрі є найбільшим за площею? | 9. Чим Азовське море відрізняється від Чорного? |
| А) Київське | А) Значно меншою глибиною |
| Б) Канівське | Б) Вищою солоністю |
| В) Кременчуцьке | В) Відсутністю приток |
| Г) Каховське | Г) Більшою площею |
| 5. Які ґрунти переважають на Поліссі? | 10. Для якого регіону України характерні полонини? |
| А) Чорноземи | А) Крим |
| Б) Дерново-підзолисті | Б) Карпати |
| В) Каштанові | В) Полісся |
| Г) Сірі лісові | Г) Приазов'я |

*Україна: географічний простір, тектоніка, рельєф, клімат, води, ґрунти.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Крайня східна точка України розташована: (1 б.)

- А) У Харківській області
- Б) У Донецькій області
- В) У Луганській області
- Г) У Запорізькій області

2. Крайня північна точка України має широту $52^{\circ}22'$, крайня південна — $44^{\circ}23'$. Обчисліть протяжність країни з півночі на південь, якщо 1° по меридіану дорівнює 111 км. (3 б.)

Відповідь: _____ км

3. З Дніпровсько-Донецькою западиною пов'язані родовища насамперед: (2 б.)

- А) Залізних руд
- Б) Марганцевих руд
- В) Нафти й природного газу
- Г) Ртутних руд

4. Річка бере початок на висоті 220 м, а впадає в море на висоті 20 м. Довжина річки — 400 км. Обчисліть її середній похил. (3 б.)

Відповідь: _____ м/км

5. Назвіть найбільше за площею природне озеро України. (2 б.)

Відповідь: _____

6. Які ґрунти переважають у південній підзоні степу? (2 б.)

- А) Чорноземи типові
- Б) Сірі лісові
- В) Дерново-підзолисті
- Г) Темно-каштанові

7. Назвіть і поясніть три причини значної заболоченості Українського Полісся. (4 б.)

8. На карті масштабу 1:100 000 ділянка лісу має площу 4 см². Яка її площа на місцевості? (2 б.)

Відповідь: _____ км²

*Україна і світове господарство: населення, галузі, зовнішні зв'язки.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Тип відтворення населення, характерний для України
2. Показник, що дорівнює різниці народжуваності й смертності
3. Головний чинник розміщення виробництва алюмінію
4. Найбільша за вантажообігом група портів України
5. Організація, що регулює правила світової торгівлі

Варіант 1

Максимальна сума — 27 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. У якому році відбувся перший і поки що єдиний Всеукраїнський перепис населення?
А) 1989
Б) 1996
В) 2001
Г) 2011
2. Яке місто України має найбільшу кількість населення?
А) Харків
Б) Київ
В) Одеса
Г) Дніпро
3. Яка галузь виробляє мінеральні добрива?
А) Легка
Б) Хімічна
В) Машинобудування
Г) Харчова
4. Яка атомна електростанція є найпотужнішою в Європі?
А) Рівненська
Б) Хмельницька
В) Запорізька
Г) Южноукраїнська
5. Який центр є основним у видобутку залізної руди?
А) Маріуполь
Б) Кривий Ріг
В) Запоріжжя
Г) Кам'янське
6. Який вид транспорту перевозить в Україні найбільше масових вантажів — руди, вугілля та зерна?
А) Автомобільний
Б) Залізничний
В) Річковий
Г) Авіаційний
7. З експорту якого продукту Україна тривалий час є світовим лідером?
А) Цукру
Б) Соняшникової олії
В) Кави
Г) Бавовни
8. Яка спеціалізація сільського господарства характерна для півдня Херсонщини?
А) Льонарство
Б) Зрошуване овочівництво й баштанництво
В) Оленярство
Г) Чаївництво
9. На що орієнтується розміщення підприємств легкої промисловості?
А) На джерела енергії
Б) На споживача й трудові ресурси
В) На родовища руд
Г) На морські порти
10. Що вимірює показник валового внутрішнього продукту?
А) Кількість підприємств
Б) Вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні за рік
В) Обсяг експорту
Г) Доходи бюджету

*Україна і світове господарство: населення, галузі, зовнішні зв'язки.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Народжуваність у регіоні — 6 ‰, смертність — 19 ‰. Обчисліть природний приріст населення й поясніть знак результату. (2 б.)

Відповідь: _____ ‰

2. Який тип відтворення населення характерний для України? (1 б.)

- А) Перший
- Б) Другий
- В) Третій
- Г) Змішаний

3. В області проживає 1,8 млн осіб, з них 1,2 млн — у містах. Обчисліть рівень урбанізації (до десятих). (2 б.)

Відповідь: _____ %

4. Який чинник є вирішальним для розміщення виробництва первинного алюмінію? (2 б.)

- А) Сировинний
- Б) Споживчий
- В) Електроенергетичний
- Г) Транспортний

5. Ця галузь дуже матеріаломістка, використовує вапняки, мергелі та глини, а її підприємства розміщують безпосередньо біля кар'єрів — у Кам'янці-Подільському, Миколаєві на Львівщині, Балаклії. Назвіть галузь. (2 б.)

Відповідь: _____

6. Країна виробила 24 млн т зерна за населення 32 млн осіб. Обчисліть виробництво зерна на одну особу. (3 б.)

Відповідь: _____ кг

7. Поясніть, чому чорна металургія історично тяжіла до районів видобутку вугілля та руди і як змінилися чинники її розміщення сьогодні. (4 б.)

8. Що означає від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі? (1 б.)

- А) Експорт перевищує імпорт
- Б) Імпорт перевищує експорт
- В) Торгівля збалансована
- Г) Країна не веде зовнішньої торгівлі

*Україна і світове господарство: населення, галузі, зовнішні зв'язки.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Тип відтворення населення, характерний для України
2. Показник, що дорівнює різниці народжуваності й смертності
3. Головний чинник розміщення виробництва алюмінію
4. Найбільша за вантажообігом група портів України
5. Організація, що регулює правила світової торгівлі

Варіант 2

Максимальна сума — 29 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Що означає термін «депопуляція»?
 - А) Зростання міст
 - Б) Скорочення кількості населення
 - В) Переселення до передмість
 - Г) Старіння населення
2. Що таке урбанізація?
 - А) Зростання ролі міст і частки міського населення
 - Б) Розвиток сільського господарства
 - В) Будівництво доріг
 - Г) Зростання народжуваності
3. Які електростанції дають найбільшу частку електроенергії в Україні?
 - А) ТЕС
 - Б) АЕС
 - В) ГЕС
 - Г) Вітрові
4. З якою тектонічною структурою пов'язані родовища титанових руд?
 - А) Дніпровсько-Донецька западина
 - Б) Український щит
 - В) Складчасті Карпати
 - Г) Скіфська плита
5. На чому спеціалізується морський транспорт України?
 - А) Внутрішніх пасажирських перевезеннях
 - Б) Зовнішньоторговельних перевезеннях
 - В) Приміських перевезеннях
 - Г) Перевезенні пошти
6. У якій природній зоні вирощують найбільше соняшнику?
 - А) Мішані ліси
 - Б) Степ
 - В) Карпати
 - Г) Полісся
7. Який чинник є головним для розміщення цукрових заводів?
 - А) Споживчий
 - Б) Сировинний
 - В) Енергетичний
 - Г) Транспортний
8. Що є основною продукцією чорної металургії?
 - А) Алюміній і титан
 - Б) Чавун, сталь і прокат
 - В) Мінеральні добрива
 - Г) Цемент
9. Що таке індустріальний парк?
 - А) Зона відпочинку
 - Б) Облаштована територія з інфраструктурою й пільгами для розміщення виробництв
 - В) Заповідник
 - Г) Виставковий центр
10. Що показує сальдо зовнішньої торгівлі?
 - А) Обсяг експорту
 - Б) Різницю між експортом та імпортом
 - В) Кількість торгових партнерів
 - Г) Розмір мита

*Україна і світове господарство: населення, галузі, зовнішні зв'язки.
Орієнтовний час на варіант — 90 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. До регіону за рік прибуло 12 тис. осіб, вибуло 30 тис. Обчисліть сальдо міграції. (2 б.)

Відповідь: _____ тис. осіб

2. Що показує демографічне навантаження? (2 б.)

- А) Кількість жителів на 1 км²
- Б) Скільки осіб непрацездатного віку припадає на 1000 осіб працездатного
- В) Частку міського населення
- Г) Кількість дітей у середній сім'ї

3. Цей український морський порт розташований у Григорівській бухті, має найбільші глибини серед портів країни й спеціалізується на перевалці навалочних вантажів. Назвіть його. (2 б.)

Відповідь: _____

4. Що є основою спеціалізації Карпатського економічного району? (2 б.)

- А) Лісова й деревообробна промисловість, рекреація
- Б) Чорна металургія
- В) Атомна енергетика
- Г) Суднобудування

5. Урожайність пшениці становить 5,2 т/га, площа посівів — 400 тис. га. Обчисліть валовий збір. (3 б.)

Відповідь: _____ млн т

6. Які товари переважають у структурі експорту України? (2 б.)

- А) Машини й обладнання
- Б) Фармацевтична продукція
- В) Продукція агропромислового комплексу та сировинні товари
- Г) Побутова електроніка

7. Поясніть, що таке експортна спеціалізація країни, і назвіть три ризики надмірної залежності від експорту сировини й продовольства. (5 б.)

8. Назвіть міжнародну організацію, членство в якій зобов'язує країну дотримуватися узгоджених правил митного регулювання й обмежувати торговельні бар'єри. (1 б.)

Відповідь: _____

*Регіони та країни світу: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія.
Орієнтовний час на варіант — 100 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Найбільша за населенням країна ЄС
2. Найбільша міська агломерація світу
3. Країна — найбільший експортер залізної руди
4. Протока між Європою та Африкою
5. Інтеграційне угруповання Північної Америки

Варіант 1

Максимальна сума — 30 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Яка країна є найбільшою за площею серед тих, що повністю розташовані в Європі?
А) Німеччина
Б) Україна
В) Іспанія
Г) Швеція
2. Яке місто є фактичною столицею Європейського Союзу?
А) Страсбург
Б) Брюссель
В) Люксембург
Г) Гаага
3. Яка країна має найбільшу кількість населення у світі?
А) Китай
Б) Індія
В) США
Г) Індонезія
4. Яка країна виробляє найбільше автомобілів у світі?
А) США
Б) Японія
В) Китай
Г) Німеччина
5. Які океани з'єднує Панамський канал?
А) Атлантичний і Тихий
Б) Тихий та Індійський
В) Атлантичний та Індійський
Г) Північний Льодовитий і Тихий
6. Що об'єднує ОПЕК?
А) Країни-експортери нафти
Б) Країни ЄС
В) Морські держави
Г) Країни-виробники зерна
7. Яка країна Африки має найбільшу кількість населення?
А) Єгипет
Б) Нігерія
В) ПАР
Г) Ефіопія
8. Через яке місто проходить початковий (Гринвіцький) меридіан?
А) Париж
Б) Лондон
В) Мадрид
Г) Рим
9. Яка країна є найбільшим експортером кави у світі?
А) Колумбія
Б) Бразилія
В) В'єтнам
Г) Ефіопія
10. Яка держава займає цілий материк?
А) Індія
Б) Австралія
В) Канада
Г) Аргентина

*Регіони та країни світу: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія.
Орієнтовний час на варіант — 100 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Ця європейська країна не має виходу до моря, має чотири офіційні мови, дотримується політики постійного нейтралітету й відома як світовий фінансовий центр. Назвіть країну. (2 б.)

Відповідь: _____

2. Яка країна ЄС має найбільшу кількість населення? (1 б.)

- А) Німеччина
- Б) Франція
- В) Італія
- Г) Іспанія

3. ВВП країни становить 4,5 трлн доларів, населення — 84 млн осіб. Обчисліть ВВП на одну особу (у тисячах доларів). (3 б.)

Відповідь: _____ тис. дол.

4. Який чинник був вирішальним для формування Кремнієвої долини в Каліфорнії? (2 б.)

- А) Сировинний
- Б) Транспортний
- В) Енергетичний
- Г) Наукоємний — університети й кваліфіковані кадри

5. Літак вилітає з Токіо (UTC+9) о 09:00 за місцевим часом. Час у дорозі — 12 годин, Лондон живе за UTC+1. О котрій годині за місцевим часом літак приземлиться в Лондоні? (4 б.)

Відповідь: _____

6. Яка країна є найбільшим у світі експортером залізної руди? (2 б.)

- А) Китай
- Б) Австралія
- В) Індія
- Г) Канада

7. Цей субрегіон Азії дає значну частину світового видобутку нафти, більшість його країн входять до ОПЕК, а панівні ландшафти — пустелі й напівпустелі. Назвіть субрегіон. (2 б.)

Відповідь: _____

8. Поясніть, чому Японія стала лідером високотехнологічного виробництва, попри бідність на власні мінеральні ресурси. (4 б.)

*Регіони та країни світу: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія.
Орієнтовний час на варіант — 100 хв.*

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Найбільша за населенням країна ЄС
2. Найбільша міська агломерація світу
3. Країна — найбільший експортер залізної руди
4. Протока між Європою та Африкою
5. Інтеграційне угруповання Північної Америки

Варіант 2

Максимальна сума — 29 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

- | | |
|---|--|
| <p>1. Який регіон світу має найбільшу кількість населення?</p> <p>А) Африка
Б) Азія
В) Європа
Г) Латинська Америка</p> <p>2. У якій країні розташований мегалополіс Босваш?</p> <p>А) Японія
Б) США
В) Німеччина
Г) Велика Британія</p> <p>3. Яка країна виробляє найбільше рису у світі?</p> <p>А) Індія
Б) Китай
В) Індонезія
Г) Таїланд</p> <p>4. Які моря з'єднує Суецький канал?</p> <p>А) Чорне й Середземне
Б) Середземне й Червоне
В) Червоне й Аравійське
Г) Балтійське й Північне</p> <p>5. Яка держава є найменшою за площею у світі?</p> <p>А) Монако
Б) Ватикан
В) Науру
Г) Сан-Марино</p> | <p>6. Яка мова має найбільшу кількість носіїв як рідна?</p> <p>А) Англійська
Б) Китайська
В) Іспанська
Г) Гінді</p> <p>7. Яка країна не входить до групи G7?</p> <p>А) Італія
Б) Канада
В) Бразилія
Г) Японія</p> <p>8. Який острів є найбільшим в Азії?</p> <p>А) Суматра
Б) Калімантан (Борнео)
В) Хонсю
Г) Шрі-Ланка</p> <p>9. Якій країні належить значна частина нафтогазових родовищ Північного моря?</p> <p>А) Швеції
Б) Норвегії
В) Фінляндії
Г) Ісландії</p> <p>10. Що є характерною ознакою хибної урбанізації?</p> <p>А) Відтік населення до передмість
Б) Зростання міст без відповідного зростання робочих місць
В) Зменшення кількості міст
Г) Розвиток малих міст</p> |
|---|--|

*Регіони та країни світу: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія.
Орієнтовний час на варіант — 100 хв.*

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Федеративна держава з двома офіційними мовами, друга у світі за площею, має найдовший сухопутний кордон з однією країною й величезні запаси прісної води. Назвіть країну. (2 б.)

Відповідь: _____

2. Яка агломерація має найбільшу кількість населення у світі? (1 б.)

- А) Делі
- Б) Шанхай
- В) Токіо
- Г) Мехіко

3. У країні з населенням 340 млн осіб 45 млн становлять люди віком понад 65 років. Обчисліть їхню частку (до десятих). (2 б.)

Відповідь: _____ %

4. Яка причина є головною для сучасних міграцій з країн Африки до Європи? (2 б.)

- А) Соціально-економічна
- Б) Кліматична
- В) Релігійна
- Г) Освітня

5. Населення країни становить 60 млн осіб, річний приріст — 1,8 %. Якою буде кількість населення через рік? (3 б.)

Відповідь: _____ млн осіб

6. Яке інтеграційне угруповання об'єднує США, Канаду й Мексику? (2 б.)

- А) МЕРКОСУР
- Б) USMCA
- В) АСЕАН
- Г) АТЕС

7. Ця невелика країна на півострові в Перській затоці — один зі світових лідерів експорту зрідженого природного газу й має один з найвищих показників ВВП на особу. Назвіть країну. (2 б.)

Відповідь: _____

8. Порівняйте причини й наслідки урбанізації в Західній Європі та в Африці на південь від Сахари. Назвіть по дві причини для кожного регіону. (5 б.)

Загальні закономірності Землі, глобальні проблеми, суспільна географія. Орієнтовний час на варіант — 100 хв.

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Причина широтної зональності
2. Проекція, що зберігає кути й використовується в навігації
3. Три складники індексу людського розвитку
4. Рік і місто, де ухвалено концепцію сталого розвитку
5. Найбільший безстічний басейн світу

Варіант 1

Максимальна сума — 30 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Які оболонки охоплює географічна оболонка Землі?
 - А) Лише атмосферу й гідросферу
 - Б) Нижні шари атмосфери, гідросферу, верхню частину літосфери й біосферу
 - В) Лише літосферу
 - Г) Ядро і мантію
2. Що означає ритмічність як властивість географічної оболонки?
 - А) Повторюваність явищ через певні проміжки часу
 - Б) Зміну зон від екватора до полюсів
 - В) Обмін речовин між оболонками
 - Г) Однорідність будови
3. Чим зумовлена азонанальність у розподілі природних комплексів?
 - А) Кутом падіння сонячних променів
 - Б) Внутрішніми процесами Землі — рельєфом і будовою поверхні
 - В) Обертанням Землі
 - Г) Складом атмосфери
4. Що НЕ належить до основних кліматотвірних чинників?
 - А) Сонячна радіація
 - Б) Циркуляція атмосфери
 - В) Підстильна поверхня
 - Г) Густота населення
5. Чого стосується Паризька угода 2015 року?
 - А) Скорочення викидів парникових газів
 - Б) Захисту озонового шару
 - В) Заборони ядерних випробувань
 - Г) Охорони океанів
6. Що таке глобалізація?
 - А) Зростання міст
 - Б) Посилення взаємозв'язків і взаємозалежності країн світу
 - В) Освоєння космосу
 - Г) Скорочення населення
7. Яка сфера дає найбільшу частку світового ВВП?
 - А) Сільське господарство
 - Б) Промисловість
 - В) Сфера послуг
 - Г) Видобувна промисловість
8. Для яких країн характерний демографічний вибух?
 - А) Країн Західної Європи
 - Б) Країн, що розвиваються
 - В) Країн Північної Америки
 - Г) Японії
9. Що таке ТНК?
 - А) Транснаціональна корпорація
 - Б) Тимчасова наукова комісія
 - В) Транспортна компанія
 - Г) Технологічний кластер
10. Який показник відображає нерівність розподілу доходів у суспільстві?
 - А) Індекс Джині
 - Б) ВВП на особу
 - В) Індекс людського розвитку
 - Г) Рівень урбанізації

Загальні закономірності Землі, глобальні проблеми, суспільна географія. Орієнтовний час на варіант — 100 хв.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Що є основною причиною широтної зональності географічної оболонки? (2 б.)

- А) Обертання Землі навколо осі
- Б) Нерівномірний розподіл сонячної радіації за широтами
- В) Різна товщина земної кори
- Г) Рух літосферних плит

2. Розвідані запаси природного газу становлять 1,2 трлн м³, річний видобуток — 40 млрд м³. Обчисліть ресурсозабезпеченість. (3 б.)

Відповідь: _____ років

3. Назвіть картографічну проєкцію, яка зберігає кути й тому традиційно використовується в морській навігації, але сильно перебільшує площі у високих широтах. (2 б.)

Відповідь: _____

4. Яким був головний демографічний наслідок тривалого обмеження народжуваності в Китаї? (2 б.)

- А) Різке зростання смертності
- Б) Збільшення частки сільського населення
- В) Прискорене старіння населення й диспропорція статей
- Г) Зростання рівня урбанізації

5. Обчисліть полуденну висоту Сонця над горизонтом на широті 50° пн. ш. у день літнього сонцестояння. (4 б.)

Відповідь: _____ °

6. Який газ дає найбільший внесок у посилення парникового ефекту внаслідок діяльності людини? (1 б.)

- А) Вуглекислий газ
- Б) Озон
- В) Аргон
- Г) Азот

7. Покажіть зв'язок між продовольчою та демографічною глобальними проблемами.

Наведіть конкретний регіон як приклад. (4 б.)

8. У якому місті 1992 року відбулася конференція ООН, на якій було ухвалено концепцію сталого розвитку? (2 б.)

Відповідь: _____

Загальні закономірності Землі, глобальні проблеми, суспільна географія. Орієнтовний час на варіант — 100 хв.

Бліц-розминка: п'ять хвилин перед стартом

Запитання ставлять усно, відповідь — одним словом.

Розминка знімає напруження й одразу показує, які теми провисають.

1. Причина широтної зональності
2. Проекція, що зберігає кути й використовується в навігації
3. Три складники індексу людського розвитку
4. Рік і місто, де ухвалено концепцію сталого розвитку
5. Найбільший безстічний басейн світу

Варіант 2

Максимальна сума — 29 балів.

Частина 1. Тестові завдання

Одна правильна відповідь, по 1 балу за кожну.

1. Яка ознака характерна для аграрних країн?
 - А) Висока частка сільського господарства у ВВП і зайнятості
 - Б) Переважання сфери послуг
 - В) Високий рівень автоматизації
 - Г) Домінування машинобудування
2. Що означає постіндустріальна структура економіки?
 - А) Переважання видобувних галузей
 - Б) Переважання сфери послуг
 - В) Переважання сільського господарства
 - Г) Відсутність промисловості
3. У якому регіоні проблема опустелювання стоїть найгостріше?
 - А) Скандинавія
 - Б) Сахель
 - В) Західна Європа
 - Г) Південно-Східна Азія
4. Де зосереджено найбільші запаси прісної води на планеті?
 - А) У річках
 - Б) У льодовиках
 - В) В озерах
 - Г) У болотах
5. Що таке рекультивація земель?
 - А) Розорювання цілини
 - Б) Відновлення порушених господарською діяльністю земель
 - В) Осушення боліт
 - Г) Внесення добрив
6. Як називають злиття кількох міських агломерацій в єдину смугу розселення?
 - А) Конурбація
 - Б) Мегалополіс
 - В) Субурбанізація
 - Г) Мегалополіс
7. Яку частку поверхні Землі займає Світовий океан?
 - А) 51 %
 - Б) 61 %
 - В) 71 %
 - Г) 81 %
8. Яка країна майже повністю забезпечує себе електроенергією з геотермальних і водних джерел?
 - А) Данія
 - Б) Ісландія
 - В) Португалія
 - Г) Ірландія
9. Для чого використовують космічні знімки в географії?
 - А) Лише для складання прогнозу погоди
 - Б) Для дистанційного зондування Землі — моніторингу лісів, вод, забудови й наслідків катастроф
 - В) Для вимірювання глибин
 - Г) Для визначення віку порід
10. Який чинник є вирішальним для розміщення виробництва мікроелектроніки?
 - А) Сировинний
 - Б) Наукоємний
 - В) Водний
 - Г) Сировинно-паливний

Загальні закономірності Землі, глобальні проблеми, суспільна географія. Орієнтовний час на варіант — 100 хв.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

Записуйте хід міркування: бали нараховують і за окремі етапи розв'язання.

1. Обчисліть полуденну висоту Сонця над горизонтом на широті 40° пн. ш. у день весняного рівнодення. (3 б.)

Відповідь: _____ °

2. Який басейн є найбільшим безстічним басейном світу? (2 б.)

- А) Басейн Аральського моря
- Б) Каспійський басейн
- В) Басейн Великого Солоного озера
- Г) Басейн озера Чад

3. Як називають систему збирання, зберігання, аналізу та візуалізації просторово прив'язаних даних? (1 б.)

Відповідь: _____

4. Які показники входять до індексу людського розвитку? (2 б.)

- А) Лише ВВП на особу
- Б) Рівень безробіття та інфляції
- В) Очікувана тривалість життя, освіта, валовий національний дохід на особу
- Г) Кількість населення й площа країни

5. Викиди вуглекислого газу країни становлять 700 млн т на рік, світові — 37 млрд т. Обчисліть частку країни у світових викидах (до десятих). (3 б.)

Відповідь: _____ %

6. Чим зумовлене розміщення виробництва азотних добрив поблизу магістральних газопроводів? (2 б.)

- А) Потребою у великій кількості води
- Б) Використанням природного газу як сировини
- В) Необхідністю дешевої робочої сили
- Г) Орієнтацією на морські порти

7. Поясніть, чому депопуляція стала викликом для економіки європейських країн. Назвіть три наслідки й два шляхи пом'якшення проблеми. (5 б.)

8. Назвіть найбільшу за площею країну Африки. (1 б.)

Відповідь: _____

6 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Компас — 1 б.
Компас показує напрямок на північ за магнітною стрілкою. Барометр вимірює тиск, флюгер — напрямок вітру.
2. Б) Відстань від екватора в градусах — 1 б.
Широту відлічують від екватора до полюсів, від 0° до 90°, і вказують півкулю — північну чи південну.
3. А) 1:1000 — 1 б.
Що менше число в знаменнику, то більший масштаб і детальніше зображення. У масштабі 1:1000 в 1 см лише 10 м.
4. Б) Водойми — 1 б.
Блакитний — води, зелений — рослинність, коричневий — рельєф. Кольори умовних знаків однакові на всіх картах.
5. Б) Мантия — 1 б.
Порядок від поверхні: кора, мантия, ядро. Літосфера — це кора разом із верхньою твердою частиною мантиї.
6. Б) Барометр — 1 б.
Барометр. Гігрометр показує вологість, анемометр — швидкість вітру, опадомір — кількість опадів.
7. Б) Мусон — 1 б.
Мусон змінюється за сезонами, бриз — двічі на добу. Пасат дме постійно в одному напрямку.
8. Б) Азія — 1 б.
Азія — понад 44 млн км². Не плутайте частини світу з материками: Євразія — материк, а Європа й Азія — частини світу.
9. Б) Витік — 1 б.
Витік — початок річки, гирло — місце впадіння. Дельта є різновидом гирла з розгалуженням на рукави.
10. Б) Марс — 1 б.
Порядок планет: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. В) Геоїд — 2 б.
Геоїд — фігура, поверхня якої всюди перпендикулярна до напрямку сили тяжіння. Куля й еліпсоїд обертання — спрощені моделі: перша зручна для пояснень, друга для розрахунків. Відповідь «куля» зараховують як частково правильну лише тоді, коли в умові прямо сказано «наближено».
2. 3 км — 2 б.
В 1 см плану — 500 м. $6 \times 500 = 3000 \text{ м} = 3 \text{ км}$. Бали: 1 — за переведення масштабу в іменований вигляд, 1 — за результат з правильними одиницями.
3. 111 км — 2 б.
Довжина кола Землі по меридіану — близько 40 000 км, поділена на 360°.
4. Б) Під високими горами — 1 б.
Материкова кора товща за океанічну, а під гірськими системами вона потовщується до 70–75 км (Гімалаї, Анди). Океанічна кора — лише 5–10 км, бо в ній немає гранітного шару.
5. Маріанський жолоб — 2 б.
Маріанський жолоб у Тихому океані, найглибша точка — «Бездоня Челленджера», близько 11 000 м. Приймається і варіант «Маріанська западина». Корисне порівняння для учнів: Говерла (2061 м) поміститься в цьому жолобі понад п'ять разів.
6. 6 °C — 3 б.
 $2000 : 100 = 20$ інтервалів. $20 \times 0,6 = 12 \text{ °C}$ — на стільки холодніше. $18 - 12 = +6 \text{ °C}$. Бали: 1 — кількість інтервалів, 1 — величина зниження, 1 — відповідь зі знаком. Часта помилка — множення $2000 \times 0,6$.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: суша вдень нагрівається швидше за воду, над нею повітря піднімається, тиск біля поверхні знижується — і повітря переміщується з моря, де тиск вищий. Уночі суша швидко охолоджується, а вода довго зберігає тепло, тому картина змінюється на протилежну. Це денний і нічний бриз. Бали: 1 — різна теплоємність води й суші, 1 — зв'язок нагрівання з рухом повітря вгору, 1 — різниця тиску як безпосередня причина вітру, 1 — пояснення нічної ситуації.
8. А) Амазонка — 1 б.
Басейн Амазонки — близько 7 млн км², це понад 11 площ України. Ніл довший за деякими вимірами, але його басейн значно менший, а водність — непорівнянна.

6 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Меридіан — 1 б.
Меридіани йдуть з півночі на південь і мають однакову довжину. Паралелі — зі заходу на схід і коротшають до полюсів.

2. Б) Кут між напрямком на північ і на об'єкт — 1 б.
Азимут відлічують за годинниковою стрілкою від напрямку на північ, від 0° до 360°.

3. Б) 24 — 1 б.
 $360^\circ : 15^\circ = 24$ пояси, по одному на кожну годину доби.

4. Б) Жаркий (тропічний) — 1 б.
Між тропіками промені падають майже прямовисно, і двічі на рік Сонце буває в зеніті.

5. Б) Складчасті — 1 б.
Складчасті гори молоді й високі: Гімалаї, Анди, Карпати. Брилові утворюються по розломах.

6. А) Ехолот — 1 б.
Ехолот вимірює час проходження звукового сигналу до дна й назад.

7. Б) Байкал — 1 б.
Байкал — понад 1600 м. Він містить близько п'ятої частини світових запасів рідкої прісної води.

8. Б) Атмосфера — 1 б.
В атмосфері, переважно в стратосфері на висоті 20–30 км. Він поглинає ультрафіолетове випромінювання.

9. В) Австралія — 1 б.
Австралія, близько 7,7 млн км². Європа не материк, а частина світу — це поширена пастка в умові.

10. А) Обертання Землі навколо осі — 1 б.
Осьове обертання дає добу, орбітальний рух разом із нахилом осі — зміну пір року.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. 23,5° пн. ш. — 2 б.
23,5° пн. ш. — Північний тропік, день літнього сонцестояння. 22 грудня Сонце в зеніті над Південним тропіком, а в дні рівнодення — над екватором. Ці три положення варто вивчити як опорну схему: з неї виводяться і пояси освітленості, і полярний день.

2. 1:50 000 — 2 б.
 $500 \text{ м} = 50\,000 \text{ см}$, отже 1:50 000. Ключ до подібних завдань — переводити праву частину в сантиметри, а не в метри. Помилка «1:500» трапляється, коли учень забуває про переведення одиниць.

3. 40°C — 2 б.
Амплітуда — різниця між максимумом і мінімумом: $26 - (-14) = 40^\circ\text{C}$. Типова помилка — $26 - 14 = 12$: учень не враховує знак мінус. Наголошуйте, що віднімання від'ємного числа збільшує результат.

4. В) Вапняк — 1 б.
Вапняк — осадова порода органічного походження. Граніт і базальт магматичні, мармур — метаморфічний, тобто змінений вапняк. Ланцюжок «вапняк → мармур» під дією тиску й температури варто запам'ятати як приклад перетворення порід.

5. Каспійське море — 2 б.
Каспійське море — близько 371 тис. км². Попри назву, це безстічне озеро, бо не має сполучення зі Світовим океаном. Друге за площею — Верхнє в Північній Америці, найглибше — Байкал.

6. 730 мм рт. ст. — 3 б.
 $210 : 10,5 = 20$ — на стільки міліметрів знизиться тиск.
 $750 - 20 = 730 \text{ мм рт. ст.}$ Бали: 1 — кількість інтервалів, 1 — напрям зміни (з висотою тиск падає), 1 — відповідь.

7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: з висотою знижуються температура й тиск, змінюється кількість опадів, тому змінюються рослинність і ґрунти — це висотна поясність. Кількість поясів залежить від висоти гір і від широти: чим ближче до екватора й чим вища гора, тим більше поясів. Бали: 1 — зміна температури з висотою, 1 — назва явища, 1 — чинники кількості поясів, 1 — приклад (Карпати, Кавказ, Анди).

8. Б) Африка — 1 б.
В Африці 54 держави — наслідок колоніального поділу, за якого кордони проводили по паралелях і меридіанах без урахування розселення народів. У Південній Америці лише 12 незалежних держав.

7 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Мадагаскар — 1 б.
Мадагаскар відокремився від Африки десятки мільйонів років тому, тому має унікальний рослинний і тваринний світ.
2. А) Екваторіальний — 1 б.
В основних поясах панує одна повітряна маса, у перехідних (з префіксом «суб-») вони змінюються за сезонами.
3. Б) Сахара — 1 б.
Сахара — близько 9 млн км², майже площа США. Найбільша пустеля Австралії — Велика Піщана.
4. Б) Анди — 1 б.
Анди простягаються приблизно на 9000 км уздовж усього західного узбережжя Південної Америки.
5. А) Сельва — 1 б.
Сельва — багаторусний ліс з надзвичайним видовим різноманіттям. Пампа — степи Аргентини.
6. Б) Перуанська — 1 б.
Холодна Перуанська течія охолоджує повітря й спричиняє утворення пустелі Атакама.
7. Б) Євразія — 1 б.
Гобі лежить у Монголії та Китаї. Це пустеля помірного поясу, тому взимку там бувають морози.
8. Б) Атлантичний — 1 б.
Атлантичний океан витягнутий з півночі на південь і має найрозгалуженішу систему морів і заток.
9. Б) Аборигени — 1 б.
Аборигени. Маорі — корінний народ Нової Зеландії, бушмени живуть у пустелі Калахарі.
10. Б) Австралія — 1 б.
Австралія лежить повністю в Південній півкулі. Африку перетинають обидва тропіки, Євразію — лише Північний

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. Б) Африка — 2 б.
Африку перетинають і екватор, і нульовий меридіан, тому вона лежить у Північній, Південній, Західній і Східній півкулях. Євразія не заходить у Південну півкулю, Австралія — у Північну.
2. 27 °C — 2 б.
 $19 - (-8) = 27\text{ °C}$ — помірна континентальність, характерна для внутрішніх районів помірного поясу. Для морського клімату амплітуда зазвичай менша за 15 °C, для різко континентального — понад 40 °C.
3. А) 3 північного сходу — 2 б.
Пасати рухаються від тропічних поясів високого тиску до екваторіальної улоговини низького тиску й відхиляються силою Коріоліса праворуч у Північній півкулі — виходить північно-східний напрямок. У Південній півкулі вони південно-східні.
4. Анхель — 2 б.
Анхель у Венесуелі, висота близько 979 м — вода частково випаровується, не досягаючи підніжжя. Місцева назва — Керпакупаї-Меру. Не плутайте з Ніагарським, який відомий не висотою, а шириною і витратою води.
5. 3,5 особи/км² — 3 б.
 $27\,000\,000 : 7\,700\,000 \approx 3,5$ особи/км². Це один з найнижчих показників у світі, причому понад 80 % австралійців живуть у вузькій смузі на південно-східному узбережжі, а внутрішні пустелі майже безлюдні.
Бали: 1 — формула, 1 — обчислення, 1 — коментар про нерівномірність.
6. А) Вологі екваторіальні ліси — 1 б.
Постійно високі температури, велика кількість опадів і відсутність зимового періоду спокою забезпечують безперервну вегетацію й багаторусність лісу. За оцінками, тут живе більш ніж половина всіх видів суслодолю.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: над екватором нагріте повітря піднімається й дає опади, а в тропічних широтах воно опускається, нагрівається й стає сухим — там формуються пояси високого тиску. Саме на цих широтах лежать Сахара й пустелі Калахарі та Наміб. Додатково: холодні течії біля західних берегів (Канарська, Бенгельська) підсилюють посушливість. Бали: 2 — механізм циркуляції, 1 — симетрія відносно екватора, 1 — назви пустель або роль течій.
8. Бразилія — 2 б.
Бразилія. Столицю Бразилія збудували з нуля й перенесли туди уряд 1960 року, щоб освоїти внутрішні райони. Це класичний приклад «столиці розвитку» — поряд з Астанною, Абуджею та Ісламабадом.

7 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Вікторія — 1 б.
Вікторія — близько 68 тис. км², друге за площею прісне озеро світу. Танганька глибша, але менша.
2. Б) Африка — 1 б.
Кіліманджаро в Танзанії, 5895 м — найвища точка Африки. На вершині є льодовики, попри розташування біля екватора.
3. Б) Льянос — 1 б.
Льянос — савани Оріноко, кампос — Бразильського плоскогір'я, прерії — степи Північної Америки.
4. В) Антарктида — 1 б.
В Антарктиді зафіксовано найнижчу температуру на Землі, близько -89 °С. Материк вкритий льодовиком завтовшки до 4 км.
5. Б) Мусони — 1 б.
Літній мусон приносить зливи з океану, зимовий — сухе повітря з материка. Від його приходу залежить урожай.
6. Б) Аравійський — 1 б.
Аравійський півострів — близько 3 млн км². На ньому розташовано кілька держав, найбільша з яких Саудівська Аравія.
7. Б) Японії — 1 б.
Куросіо — тихоокеанський аналог Гольфстріму: пом'якшує клімат Японських островів і впливає на рибний промисел.
8. А) На північному заході — 1 б.
Атлас відокремлює середземноморське узбережжя від Сахари й затримує вологе повітря з океану.
9. Б) Муррей — 1 б.
Муррей із притокою Дарлінг утворює головну річкову систему материка. Багато річок Австралії пересихають — це кріки.
10. Б) Руаль Амундсен — 1 б.
Амундсен досяг полюса в грудні 1911 року, Скотт прийшов другим і загинув на зворотному шляху.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. В) Червоне — 1 б.
Червоне море — понад 40 %: висока температура, сильне випаровування, майже повна відсутність річкового стоку. Балтійське навпаки — одне з найопрісненіших, близько 7–8 %.
2. 1620 мм — 2 б.
 $1800 \times 0,9 = 1620$ мм за чотири місяці, тобто на решту вісім місяців лишається лише 180 мм. Саме така нерівномірність, а не загальна сума, визначає життя в мусонних областях: повені влітку й посуха взимку.
3. Б) Через теплу Північноатлантичну течію й західне перенесення повітря — 2 б.
Тепла течія віддає тепло повітрю, а західні вітри переносять його вглиб материка. Через це в Норвегії за полярним колом порти не замерзають, тоді як на тій самій широті в Канаді — тундра. Одного лише наявності течії недостатньо: потрібне саме перенесення повітря на схід.
4. Уральські гори — 1 б.
Уральські гори, далі межа проходить по річці Емба, Каспійському морю, Кумо-Маницькій западині й Чорному морю. Гори давні й сильно зруйновані: найвища точка — гора Народна, близько 1895 м.
5. 9279 м — 3 б.
 $8849 - (-430) = 9279$ м. Знову ключовим є коректне віднімання від'ємного числа. Для порівняння: ця різниця більша за глибину більшості океанічних улоговин.
6. В) Пустелі й напівпустелі — 2 б.
Приблизно половина материка — пустелі й напівпустелі. Причини: положення в тропічних широтах з областю високого тиску, невелика протяжність з півночі на південь і Великий Вододільний хребет, який затримує вологу зі сходу.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 5 б.
Спільне: обидва перетинає екватор, тому в центрі — екваторіальний клімат; обидва лежать переважно в жарких поясах; обидва омиває Атлантичний океан. Відмінності: Африка майже симетрична відносно екватора, а Південна Америка витягнута далеко на південь і досягає помірного поясу; Африка компактна й масивна, тому центральні райони посушливіші; узбережжя Південної Америки має високий гірський бар'єр Анд на заході. Бали: по 1 за кожен коректно названу рису (до 4) і 1 — за пояснення впливу на клімат.
8. Індонезія — 2 б.
Індонезія. Розташування в зоні субдукції означає постійну вулканічну й сейсмічну активність — саме тут стався вибух вулкана Кракатау 1883 року. Столиця переноситься з Джакарти на острів Калімантан через просідання ґрунту й перенаселення.

8 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. В) Сімома — 1 б.
Сім країн: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, Білорусь, Росія.
2. Б) Дніпро — 1 б.
Дніпро — близько 981 км у межах України з-понад 2200 км загальної довжини. Дністер другий.
3. Б) Складчасто-брилові — 1 б.
Кримські гори утворилися в альпійському циклі, а потім були розбиті розломами й підняті брилами.
4. В) Причорноморська — 1 б.
Причорноморська низовина простягається широкою смугою вздовж узбережжя Чорного та Азовського морів.
5. В) Степ — 1 б.
Степ — приблизно 40 % території. Саме тут зосереджені найродючіші ґрунти й основні площі ріллі.
6. Б) Українські Карпати — 1 б.
У Карпатах — до 1500 мм на рік, бо вологе атлантичне повітря піднімається схилами й віддає вологу.
7. Б) У Передкарпатті — 1 б.
Передкарпатський прогин заповнений осадовими породами, з якими й пов'язані ці родовища.
8. Б) Насиченням сірководнем нижче 150–200 м — 1 б.
Через сірководень життя існує лише у верхньому шарі — це наслідок слабого водообміну з Середземним морем.
9. Б) Асканія-Нова — 1 б.
Асканія-Нова — біосферний заповідник з найбільшою в Європі ділянкою цілинного типчаково-ковилового степу.
10. Б) Десна — 1 б.
Десна — найбільша ліва притока, Прип'ять — найбільша права. Плутанина між ними трапляється дуже часто.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. Б) Перше — 1 б.
Перше: більшими є лише країни, частина території яких лежить за межами Європи. Друга за площею повністю європейська країна — Франція, близько 551 тис. км².
2. 24 хв — 3 б.
Різниця довгот: $30^\circ - 24^\circ = 6^\circ$. Один градус — 4 хвилини, отже $6 \times 4 = 24$ хв. Львів розташований західніше, тому його місцевий час відстає на 24 хвилини.
Бали: 1 — різниця довгот, 1 — переведення в хвилини, 1 — напрям відліку.
3. А) Український щит — 2 б.
Український щит складений архейськими й протерозойськими породами віком понад 2 млрд років — це виступ кристалічного фундаменту Східноєвропейської платформи. Карпати, навпаки, наймолодша структура: альпійське горотворення, яке триває й досі.
4. 1,4 — 3 б.
 $K = 700 : 500 = 1,4$. Оскільки $K > 1$, зволоження надмірне — типово для Карпат і Полісся. Шкала: понад 1 — надмірне, близько 1 — достатнє (лісостеп), 0,6–1 — недостатнє (степ), менше 0,6 — бідне (сухий степ). Бали: 1 — формула, 1 — обчислення, 1 — висновок.
5. Берда — 2 б.
Гора Берда на Хотинській височині, 515 м — найвища точка поза Карпатами й Кримськими горами. Учні часто називають Говерлу, не помітивши уточнення «рівнинної частини»: саме про такі пастки йшлося вище.
6. Б) Через зростання континентальності клімату із заходу на схід — 2 б.
Захід частіше під впливом вологих атлантичних повітряних мас, які взимку приносять відлиги; на схід їхній вплив слабшає, зростає роль континентального повітря — зими стають морознішими, а річна амплітуда температур більшою.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: у горах випадає найбільше в Україні опадів (до 1500 мм), причому дощі можливі будь-якої пори року; схили круті, тому вода швидко стікає, майже не вбираючись у ґрунт; узимку часті відлиги спричиняють танення снігу серед сезону; ліси вирубані, що зменшує затримання вологи. Бали: 1 — велика кількість опадів, 1 — режим дощів протягом року, 1 — роль рельєфу й швидкого стоку, 1 — відлиги або антропогенний чинник.
8. 800 м — 2 б.
В 1 см — 250 м, отже $3,2 \times 250 = 800$ м. На олімпіадах масштаб 1:25 000 трапляється найчастіше, тому переведення «1 см = 250 м» варто довести до автоматизму.

8 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) 30-го — 1 б.
Київський час — це час другого годинного поясу, тобто 30-го меридіана.
2. Б) Роман-Кош — 1 б.
Роман-Кош, 1545 м, на Бабуган-яйлі. Ай-Петрі відоміша, але нижча.
3. Б) Височина — 1 б.
Це давня зруйнована височина з висотами до 367 м (Могила-Мечетна), розчленована ярами й балками.
4. В) Кременчуцьке — 1 б.
Кременчуцьке — понад 2200 км². Створення водосховищ затопило заплави й змінило режим річки.
5. Б) Дерново-підзолисті — 1 б.
Промивний режим і піщані породи зумовлюють низький уміст гумусу — близько 1–2 %.
6. Б) Західні — 1 б.
Західне перенесення приносить вологе атлантичне повітря, з яким пов'язана більшість опадів.
7. Б) Січень — 1 б.
Січень — мінімум температур, липень — максимум. Це типовий хід температур для помірного поясу.
8. Б) Одеська — 1 б.
Крайня південна точка материкової частини лежить в Одеській області, поблизу села Забар'я.
9. А) Значно меншою глибиною — 1 б.
Середня глибина Азовського моря близько 7 м, максимальна — близько 14 м. Тому воно швидко прогрівається й швидко штурмить.
10. Б) Карпати — 1 б.
Полонини — субальпійські луки на вершинах хребтів, що здавна використовуються для випасання худоби.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. В) У Луганській області — 1 б.
Село Червона Зірка Луганської області. Для порівняння: крайня західна точка — поблизу Соломонового на Закарпатті, північна — Грем'яч на Чернігівщині, південна — мис Сарич у Криму.
2. 888 км — 3 б.
 $52^{\circ}22' - 44^{\circ}23' = 7^{\circ}59' \approx 8^{\circ}$. $8 \times 111 = 888$ км. Бали: 1 — різниця широт, 1 — множення на довжину градуса, 1 — відповідь.
Зверніть увагу: віднімати градуси й minuti треба стовпчиком, переводячи 1° у 60'.
3. В) Нафти й природного газу — 2 б.
Западина — це прогин, заповнений потужною товщею осадових порід, а нафта й газ мають саме осадове походження. Залізні й марганцеві руди приурочені до кристалічного щита, тобто до зовсім іншого типу структур.
4. 0,5 м/км — 3 б.
Падіння = $220 - 20 = 200$ м. Похил = $200 \text{ м} : 400 \text{ км} = 0,5 \text{ м/км}$. Малий похил означає повільну течію, звивисте русло й слабку глибинну ерозію — усі ознаки рівнинної річки. Бали: 1 — падіння, 1 — формула похилу, 1 — відповідь з одиницями.
5. Ялпуг — 2 б.
Ялпуг в Одеській області, близько 149 км², прісне, придунайського типу. Найглибше природне озеро — Світязь на Волині (58 м), а найбільша водойма загалом — Кременчуцьке водосховище, але воно штучне.
6. Г) Темно-каштанові — 2 б.
Через посилення посушливості на південь чорноземи звичайні змінюються південними, а потім темно-каштановими, часто солонцюватими. Уміст гумусу знижується з 6–8 % у типових чорноземах до 2–3 %.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувані причини: надмірне зволоження ($K > 1$) — опадів більше, ніж випаровуваності; плоский низовинний рельєф із незначними похилами, через що вода застоюється; близьке залягання водотривких порід (глин, мергелів), яке перешкоджає просочуванню; піщані ґрунти з поганим стоком і густа річкова сітка з повільною течією. Бали: по 1 за кожну причину з поясненням (до 3) і 1 — за зазначення наслідків осушувальної меліорації.
8. 4 км² — 2 б.
В 1 см — 1 км, отже 1 см² відповідає 1 км², а 4 см² — 4 км². Найпоширеніша помилка: учні множать лінійний масштаб один раз замість того, щоб піднести до квадрата. Перевірка проста: 1 см = 100 000 см = 1 км з кожного боку квадрата.

9 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. В) 2001 — 1 б.
Перепис 2001 року. Відтоді демографічні дані ґрунтуються на оцінках і адміністративних реєстрах.
2. Б) Київ — 1 б.
Київ — єдине місто, населення якого перевищує два мільйони, і центр найбільшої агломерації країни.
3. Б) Хімічна — 1 б.
Хімічна промисловість. Азотні добрива виробляють з природного газу, калійні — з калійних солей Передкарпаття.
4. В) Запорізька — 1 б.
Запорізька АЕС, шість енергоблоків. Загалом атомна енергетика забезпечує понад половину виробництва електроенергії в Україні.
5. Б) Кривий Ріг — 1 б.
Криворізький залізорудний басейн. Маріуполь і Запоріжжя — центри виплавки металу, а не видобутку сировини.
6. Б) Залізничний — 1 б.
Залізничний: густа мережа, дешево перевезення масових вантажів — руди, вугілля, зерна.
7. Б) Соняшникової олії — 1 б.
Соняшникова олія. Разом із зерном і рудами вона формує основу товарної структури експорту.
8. Б) Зрошуване овочівництво й баштанництво — 1 б.
Багато тепла й світла за нестачі вологи, тому вирішальну роль відіграє зрошення.
9. Б) На споживача й трудові ресурси — 1 б.
Продукція малотранспортабельна за вартістю, а виробництво трудомістке, тому заводи розміщують у містах.
10. Б) Вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні за рік — 1 б.
Саме кінцевих: проміжну продукцію не рахують двічі. Для порівняння країн використовують ВВП на одну особу.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. -13% — 2 б.
 $6 - 19 = -13\%$, тобто природне скорочення: на кожну тисячу жителів населення за рік зменшується на 13 осіб без урахування міграції. Відповідь без знака «мінус» або без пояснення оцінюють у 1 бал.
2. А) Перший — 1 б.
Перший (сучасний) тип: низька народжуваність, невисока смертність у дитячому віці, значна частка осіб похилого віку й від'ємний природний приріст. Другий тип із високою народжуваністю притаманний країнам Тропічної Африки та частині Південної Азії.
3. $66,7\%$ — 2 б.
 $1,2 : 1,8 \times 100\% \approx 66,7\%$. Це приблизно відповідає середньому показнику для України. Пам'ятайте: рівень урбанізації — це частка міського населення, а не кількість міст.
4. В) Електроенергетичний — 2 б.
Електроліз глинозему потребує величезних витрат електроенергії, тому такі заводи будують біля потужних ГЕС або АЕС. Сировину ж (боксити, глинозем) вигідніше перевозити, ніж електроенергію.
5. Цементна — 2 б.
Цементна промисловість. Ознака матеріаломісткості: на тону продукції витрачається кілька тонн сировини, тому перевозити готовий цемент дешевше, ніж вапняк. Це класичний приклад сировинного чинника розміщення.
6. 750 кг — 3 б.
 $24\,000\,000\,000\text{ кг} : 32\,000\,000\text{ осіб} = 750\text{ кг на особу}$. Показник понад 1000 кг вважають рівнем великого експортера, 200–300 кг — рівнем самозабезпечення. Бали: 1 — переведення одиниць, 1 — обчислення, 1 — висновок про експортний потенціал.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: раніше на виплавку тонни чавуну витрачали кілька тонн коксівного вугілля й руди, тому виробництво розміщували біля сировини або палива чи між ними (Придніпров'я — між Кривбасом і Донбасом). Нині витрати палива на тону металу знизилися завдяки новим технологіям, зросла роль транспортного чинника й орієнтації на порти, а також на споживача й наявність металообробки для електросталеплавильних печей. Бали: 2 — історичні чинники з поясненням матеріаломісткості, 2 — сучасні зміни.
8. Б) Імпорт перевищує експорт — 1 б.
Сальдо — різниця між вартістю експорту й імпорту. Від'ємне означає, що країна купує більше, ніж продає. Само собою це не вирок: важливо, що саме імпортують — обладнання для розвитку чи споживчі товари.

9 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Скорочення кількості населення — 1 б.
Депопуляція — стійке зменшення чисельності населення, зазвичай через перевищення смертності над народжуваністю.

2. А) Зростання ролі міст і частки міського населення — 1 б.
Урбанізація охоплює не лише зростання частки містян, а й поширення міського способу життя.

3. Б) АЕС — 1 б.
Атомні. Теплові дають маневрову потужність, гідроелектростанції покривають пікові навантаження.

4. Б) Український щит — 1 б.
Титанові руди приурочені до кристалічних порід щита, зокрема на Житомирщині та Дніпропетровщині.

5. Б) Зовнішньоторговельних перевезеннях — 1 б.
Через порти йде експорт зерна, руди й металу — саме тому робота портів безпосередньо впливає на економіку країни.

6. Б) Степ — 1 б.
Соняшник посухостійкий і потребує багато тепла, тому основні площі — у степовій зоні.

7. Б) Сировинний — 1 б.
Цукрові буряки не витримують тривалого перевезення й швидко втрачають цукристість, тому заводи будують у зоні вирощування.

8. Б) Чавун, сталь і прокат — 1 б.
Чорна металургія працює із залізом; алюміній і титан належать до кольорової металургії.

9. Б) Облаштована територія з інфраструктурою й пільгами для розміщення виробництв — 1 б.
Мета — залучити інвестора готовою інфраструктурою й скоротити час запуску виробництва.

10. Б) Різницю між експортом та імпортом — 1 б.
Додатне сальдо означає перевищення експорту, від'ємне — імпорту.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. -18 тис. осіб — 2 б.
 $12 - 30 = -18$ тис. осіб: міграційне скорочення. Загальна зміна кількості населення дорівнює сумі природного приросту й сальдо міграції — саме тому обидва показники розглядають разом.

2. Б) Скільки осіб непрацездатного віку припадає на 1000 осіб працездатного — 2 б.
Показник поділяють на навантаження дітьми й навантаження людьми похилого віку. В Україні переважає друга складова — це наслідок старіння населення й безпосередньо впливає на пенсійну систему.

3. Південний — 2 б.
Порт Південний. Великі глибини дозволяють приймати судна типу Capesize, тому саме тут переважає перевалка руди, вугілля та зерна. Одеса натомість більше орієнтована на контейнери й генеральні вантажі.

4. А) Лісова й деревообробна промисловість, рекреація — 2 б.
Гірський рельєф і лісистість визначають деревообробку, а мінеральні води й гори — рекреаційне господарство. Чорна металургія натомість зосереджена в Придніпров'ї, суднобудування — у приморських районах.

5. 2,08 млн т — 3 б.
 $5,2 \text{ т/га} \times 400\,000 \text{ га} = 2\,080\,000 \text{ т} = 2,08 \text{ млн т}$. Бали: 1 — формула валового збору, 1 — обчислення, 1 — переведення в мільйони тонн. Зверніть увагу на різницю понять: урожайність — з гектара, валовий збір — з усієї площі.

6. В) Продукція агропромислового комплексу та сировинні товари — 2 б.
Зерно, олія, руди й метали формують основу експорту. Це і сила, і вразливість: така структура залежить від світових цін на сировину та від можливості вивезення, тобто від роботи портів і коридорів.

7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 5 б.
Очікувана відповідь: експортна спеціалізація — переважання у вивезенні кількох груп товарів, у виробництві яких країна має переваги. Ризики: залежність від коливань світових цін, які країна не контролює; низька додана вартість, тобто менший прибуток порівняно з готовою продукцією; вразливість до логістичних блокад і закриття ринків; виснаження ґрунтів через монокультуру; відставання переробних галузей. Шляхи пом'якшення — розвиток переробки й диверсифікація ринків. Бали: 2 — визначення поняття, по 1 за кожен ризик з поясненням (до 3).

8. СОТ — 1 б.
Світова організація торгівлі (СОТ). Україна є її членом з 2008 року. Не плутайте із зоною вільної торгівлі з ЄС — це окрема угода, що діє в межах Угоди про асоціацію.

10 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Україна — 1 б.
Україна має площу 603 628 км² і лежить повністю в межах Європи.
2. Б) Брюссель — 1 б.
У Брюсселі розташовані Європейська комісія та Рада ЄС. У Страсбурзі засідає Європарламент.
3. Б) Індія — 1 б.
Індія випередила Китай у 2023 році. Причина — різниця в народжуваності й наслідки китайської демографічної політики.
4. В) Китай — 1 б.
Китай — понад третину світового випуску, зокрема лідирує у виробництві електромобілів.
5. А) Атлантичний і Тихий — 1 б.
Канал скорочує шлях між узбережжями Америки приблизно на 15 тис. км навколо мису Горн.
6. А) Країни-експортери нафти — 1 б.
Організація погоджує обсяги видобутку, впливаючи на світові ціни на нафту.
7. Б) Нігерія — 1 б.
Нігерія — понад 220 млн осіб і дуже висока народжуваність, тож за прогнозами вона увійде до трійки найбільших країн світу.
8. Б) Лондон — 1 б.
Через Гринвіцьку обсерваторію в Лондоні. Від цього меридіана відлічують довготу й всесвітній час.
9. Б) Бразилія — 1 б.
Бразилія дає близько третини світового виробництва кави; В'єтнам другий і спеціалізується на сорті робуста.
10. Б) Австралія — 1 б.
Австралія — єдина країна-материк, що зумовлює відсутність сухопутних кордонів і особливий тип економіки.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. Швейцарія — 2 б.
Швейцарія: німецька, французька, італійська та ретороманська мови. Не входить до ЄС, але є в Шенгенській зоні. Гірський рельєф не завадив високому рівню розвитку — країна спеціалізується на послугах, точному машинобудуванні й фармацевтиці.
2. А) Німеччина — 1 б.
Німеччина — понад 83 млн осіб. Франція має більшу площу, але менше населення. Після виходу Великої Британії з ЄС розрив між Німеччиною та іншими країнами блоку став ще помітнішим.
3. 53,6 тис. дол. — 3 б.
4 500 000 млн : 84 млн ≈ 53,6 тис. доларів на особу.
Бали: 1 — узгодження одиниць вимірювання, 1 — обчислення, 1 — висновок про рівень розвитку. Саме узгодження порядків величин, а не ділення, спричиняє більшість помилок.
4. Г) Наукоємний: університети й кваліфіковані кадри — 2 б.
Ядром стали Стенфордський університет і Берклі — джерела кадрів і досліджень, до яких додалися венчурний капітал і сприятливий клімат. Наукоємний чинник узагалі визначає розміщення високотехнологічних виробництв, для яких вага сировини несуттєва.
5. 13:00 — 4 б.
Переводимо виліт у всесвітній час: 09:00 – 9 = 00:00 UTC. Додаємо час у дорозі: 00:00 + 12 = 12:00 UTC. Переходимо до часу Лондона: 12:00 + 1 = 13:00. Бали: по 1 за кожен крок і 1 за відповідь. Універсальна порада: завжди рахуйте через UTC, а не безпосередню різницю поясів.
6. Б) Австралія — 2 б.
Австралія, передусім родовища Пілбари на заході країни, орієнтовані на ринок Східної Азії. Китай — найбільший видобувач за обсягом, але власної руди йому не вистачає, тому він є й найбільшим імпортером. Розрізняйте видобуток і експорт.
7. Південно-Західна Азія — 2 б.
Південно-Західна Азія, у публіцистиці — Близький Схід. Нафта тут залягає в осадових товщах Перської затоки, що й визначило економіку та геополітичну вагу регіону. Приймаються обидва варіанти назви.
8. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: ставка на кваліфіковані кадри й освіту; орієнтація промисловості на імпорту сировину та розміщення заводів у портових зонах, що здешевлює логістику; висока частка витрат на дослідження й розробки; ощадливі технології, зумовлені браком ресурсів; вигідне положення щодо ринків Азії й тихоокеанського узбережжя США. Бали: 2 — роль кадрів і технологій, 1 — приморське розміщення виробництва, 1 — конкретний приклад галузі (робототехніка, автомобілебудування, електроніка).

10 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Азія — 1 б.

В Азії живе близько 60 % людства, передусім за рахунок Індії та Китаю.

2. Б) США — 1 б.

Босваш простягається від Бостона до Вашингтона й об'єднує кілька агломерацій в одну смугу розселення.

3. Б) Китай — 1 б.

Китай — перший за виробництвом, Індія друга, але саме Індія лідирує за експортом рису.

4. Б) Середземне й Червоне — 1 б.

Канал скорочує шлях з Європи до Азії, дозволяючи обійти маршрут навколо Африки.

5. Б) Ватикан — 1 б.

Ватикан — близько 0,44 км². Монако друге за площею серед мікродержав.

6. Б) Китайська — 1 б.

Китайська за кількістю носіїв рідної мови; англійська лідирує за загальною кількістю мовців, ураховуючи вивчену мову.

7. В) Бразилія — 1 б.

До «Великої сімки» входять США, Канада, Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія та Японія.

8. Б) Калімантан (Борнео) — 1 б.

Калімантан — близько 743 тис. км², третій за площею остров світу після Гренландії та Нової Гвінеї.

9. Б) Норвегії — 1 б.

Норвегія стала одним із найбільших експортерів вуглеводнів Європи, а прибутки спрямовує до суверенного фонду.

10. Б) Зростання міст без відповідного

зростання робочих місць — 1 б.

Наслідок — нетрі, безробіття й перевантажена інфраструктура; явище типове для країн, що розвиваються.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. Канада — 2 б.

Канада: англійська й французька мови, кордон зі США довжиною близько 8900 км. Понад 80 % населення живе в смузі до 200 км від південного кордону, бо північ малопридатна для життя — це показовий приклад впливу клімату на розселення.

2. В) Токіо — 1 б.

Токійська агломерація — близько 37 млн осіб. Делі швидко наближається й за прогнозами вийде на перше місце, оскільки в Японії населення скорочується, а в Індії зростає.

3. 13,2 % — 2 б.

$45 : 340 \times 100 \% \approx 13,2 \%$. Частка понад 12 % вважається ознакою демографічно старого населення за шкалою ООН, а це прямо впливає на пенсійну систему й ринок праці.

4. А) Соціально-економічна — 2 б.

Основний мотив — пошук роботи й вищого рівня життя, хоча збройні конфлікти й посухи посилюють потік. Розрізняйте трудових мігрантів і біженців: у них різний правовий статус і різні причини переміщення.

5. 61,08 млн осіб — 3 б.

$60 \times 0,018 = 1,08$ млн приросту; $60 + 1,08 = 61,08$ млн. Для розрахунку на кілька років потрібна вже формула складних відсотків, а не просте множення — на це часто ловляться в завданнях підвищеної складності.

6. Б) USMCA — 2 б.

USMCA діє з 2020 року й замінила НАФТА. МЕРКОСУР об'єднує країни Південної Америки, АСЕАН — Південно-Східної Азії, а АТЕС є значно ширшим форумом країн тихоокеанського басейну.

7. Катар — 2 б.

Катар. Родовище Північне в Перській затоці — найбільше газове родовище світу, яке країна розробляє спільно з Іраном. Основа економіки — саме зріджений газ, що дозволяє постачати паливо танкерами без трубопроводів.

8. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 5 б.

Очікувана відповідь. Європа: урбанізація давня, пов'язана з промисловою революцією; нині рівень високий і майже не зростає, натомість розвивається субурбанізація — відтік до передмість; міста мають розвинену інфраструктуру. Африка: урбанізація стрімка й нещодавня, спричинена аграрним перенаселенням, посухами й конфліктами, а не зростанням промисловості; наслідок — хибна урбанізація з нетрями, безробіттям і перевантаженою інфраструктурою. Бали: по 1 за кожну причину (до 4) і 1 — за протиставлення наслідків.

11 клас

Варіант 1

Частина 1. Тестові завдання

1. Б) Нижні шари атмосфери, гідросферу, верхню частину літосфери й біосферу — 1 б.
Географічна оболонка — зона взаємопроникнення оболонок, де можливе життя й діють зональні закономірності.
2. А) Повторюваність явищ через певні проміжки часу — 1 б.
Ритми бувають добові, сезонні й багаторічні. Не плутайте з цілісністю та зональністю — це різні властивості.
3. Б) Внутрішніми процесами Землі: рельєфом і будовою поверхні — 1 б.
Зональність зумовлена сонячною енергією, азональність — внутрішньою енергією Землі. Приклад азональності — висотна пояси.
4. Г) Густота населення — 1 б.
Господарська діяльність впливає на клімат, але до основних чинників її не відносять.
5. А) Скорочення викидів парникових газів — 1 б.
Мета — утримати зростання глобальної температури значно нижче 2 °С.
Озонового шару стосується Монреальський протокол.
6. Б) Посилення взаємозв'язків і взаємозалежності країн світу — 1 б.
Глобалізація виявляється в русі товарів, капіталу, людей та інформації, а також у діяльності транснаціональних корпорацій.
7. В) Сфера послуг — 1 б.
Послуги — близько двох третин світового ВВП, і ця частка зростає з переходом країн до постіндустріальної стадії.
8. Б) Країн, що розвиваються — 1 б.
Смертність швидко знизилася завдяки медицині, а народжуваність лишалася високою — звідси стрімке зростання населення.
9. А) Транснаціональна корпорація — 1 б.
ТНК має підрозділи в багатьох країнах, що дозволяє їй розмішувати виробництво там, де це дешевше.
10. А) Індекс Джині — 1 б.
Що ближче індекс до одиниці, то більша нерівність. ВВП на особу середню картину показує, а розподіл — ні.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. Б) Нерівномірний розподіл сонячної радіації за широтами — 2 б.
Кут падіння сонячних променів зменшується від екватора до полюсів, тому змінюється кількість тепла, а за нею — випаровування, зволоження, ґрунти й рослинність. Азональні чинники (рельєф, близькість океану) лише накладаються на цю основну закономірність.
2. 30 років — 3 б.
 $1200 \text{ млрд} : 40 \text{ млрд} = 30 \text{ років}$. Обов'язковий коментар: показник умовний, бо припускає незмінний видобуток і не враховує переведення прогнозних запасів у розвідані та зміну технологій видобутку. Бали: 1 — формула, 1 — обчислення з узгодженням одиниць, 1 — застереження.
3. Меркатора — 2 б.
Проекція Меркатора. Лінія постійного курсу на такій карті є прямою — саме тому вона незамінна для прокладання маршруту. Для карт населення чи площ використовують рівновеликі проекції, наприклад Мольвейде.
4. В) Прискорене старіння населення й диспропорція статей — 2 б.
Політика «одна сім'я — одна дитина» справді знизилася народжуваність, але спричинила швидке старіння населення й перевагу хлопчиків у структурі народжених. Саме тому обмеження скасували, а нині держава навпаки заохочує народжуваність.
5. 63,5° — 4 б.
22 червня Сонце в зеніті над 23,5° пн. ш. Кутова відстань: $50^\circ - 23,5^\circ = 26,5^\circ$. Висота Сонця: $90^\circ - 26,5^\circ = 63,5^\circ$. Бали: 1 — широта зеніту, 1 — кутова відстань, 1 — формула, 1 — відповідь. У день рівнодення формула спрощується до $90^\circ - \text{широта}$.
6. А) Вуглекислий газ — 1 б.
Вуглекислий газ — через обсяги викидів від спалювання викопного палива. Метан має значно сильнішу питому дію, але його в атмосфері набагато менше. Азот і аргон парниковими газами не є взагалі.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 4 б.
Очікувана відповідь: швидке зростання населення в країнах з відсталим сільським господарством збільшує потребу в продовольстві швидше, ніж зростає виробництво; це веде до розорювання малопродатних земель, виснаження ґрунтів і опустелювання, що знову знижує врожай — замикається коло. Приклад: Сахель, країни Африки на південь від Сахари. Розв'язання лежить не лише в агротехніці, а й у освіті жінок та зниженні народжуваності. Бали: 2 — причинно-наслідковий ланцюжок, 1 — приклад регіону, 1 — напрям розв'язання.
8. Ріо-де-Жанейро — 2 б.
Ріо-де-Жанейро, «Саміт Землі». Сталий розвиток означає задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх і має три складники: екологічний, економічний і соціальний. Пізніше на цій основі ухвалили Цілі сталого розвитку до 2030 року.

11 клас

Варіант 2

Частина 1. Тестові завдання

1. А) Висока частка сільського господарства у ВВП і зайнятості — 1 б.
Аграрна структура економіки притаманна найменш розвиненим країнам, де більшість населення живе в селах.
2. Б) Переважання сфери послуг — 1 б.
Промисловість не зникає, але поступається послугам за часткою у ВВП і зайнятості.
3. Б) Сахель — 1 б.
Сахель — перехідна смуга між Сахарою й саванами. Причини: посухи, перевипас худоби, вирубування чагарників на паливо.
4. Б) У льодовиках — 1 б.
Близько 70 % прісної води законсервовано в льодовиках, передусім Антарктиди й Гренландії, і практично недоступне для використання.
5. Б) Відновлення порушених господарською діяльністю земель — 1 б.
Рекультивують кар'єри, відвали й терикони: спершу вирівнюють поверхню, потім наносять родючий шар.
6. Б) Мегалополіс — 1 б.
Приклади мегалополісів: Босваш у США і Токайдо в Японії.
7. В) 71 % — 1 б.
Приблизно 71 %, причому в Південній півкулі частка води значно більша, ніж у Північній.
8. Б) Ісландія — 1 б.
Ісландія розташована на серединно-океанічному хребті, тому має унікальний доступ до геотермальної енергії.
9. Б) Для дистанційного зондування Землі: моніторингу лісів, вод, забудови й наслідків катастроф — 1 б.
Дані дистанційного зондування — основа сучасних ГІС і моніторингу довкілля.
10. Б) Наукоємний — 1 б.
Потрібні дослідницькі центри й висококваліфіковані кадри, а вага сировини й готової продукції мізерна.

Частина 2. Завдання з розв'язанням

1. 50° — 3 б.
У дні рівнодення Сонце в зеніті над екватором, тому висота дорівнює 90° – широта: 90° – 40° = 50°. Ця формула — окремий випадок загальної, і саме її варто перевіряти першою, коли в умові згадано рівнодення.
2. Б) Каспійський басейн — 2 б.
Каспійський басейн збирає стік Волги, Уралу, Кури та інших річок, але не має сполучення зі Світовим океаном. Через це рівень моря коливається залежно від співвідношення стоку й випаровування, а не від рівня океану.
3. ГІС — 1 б.
Географічна інформаційна система, ГІС. Її основа — шари даних із координатною прив'язкою, які можна накладати один на одний. Приклади застосування: моніторинг пожеж, планування маршрутів, оцінка збитків, кадастр.
4. В) Очікувана тривалість життя, освіта, валовий національний дохід на особу — 2 б.
ІЛР навмисне не зводиться до доходу: країна може мати високий ВВП на особу за рахунок нафти, але низьку тривалість життя й слабку освіту. Тому індекс краще за ВВП відображає якість життя.
5. 1,9 % — 3 б.
 $700 : 37\,000 \times 100 \% \approx 1,9 \%$. Для коректного порівняння країн варто рахувати ще й викиди на одну особу: за абсолютними обсягами лідирують багатонаселені країни, а за питомими — зовсім інші.
6. Б) Використанням природного газу як сировини — 2 б.
Азотні добрива виробляють з аміаку, який синтезують з азоту повітря й водню, отриманого з природного газу. Тому газ тут не паливо, а сировина — саме цю різницю й перевіряють у завданні.
7. розгорнута відповідь — оцінюється за критеріями нижче — 5 б.
Очікувана відповідь. Наслідки: скорочення робочої сили й дефіцит кадрів; зростання навантаження на пенсійну систему через збільшення частки людей похилого віку; зміна структури попиту й потреба в перебудові системи охорони здоров'я; знелюднення сільських районів і закриття шкіл. Шляхи: продумана міграційна політика, підтримка сімей з дітьми, підвищення пенсійного віку, автоматизація виробництва, залучення людей старшого віку до ринку праці. Бали: по 1 за наслідок (до 3), по 1 за шлях (до 2).
8. Алжир — 1 б.
Алжир, близько 2,38 млн км², понад 80 % території — Сахара. До 2011 року найбільшою країною Африки був Судан; після відокремлення Південного Судану першість перейшла до Алжиру.

Чотиритижневий план підготовки

План розрахований на місяць до I етапу за двох занять на тиждень. Він однаковий для всіх класів — змінюється лише зміст завдань.

Тиждень 1. Діагностика

Учні виконують перший варіант свого класу без обмеження часу. Мета — не оцінка, а карта прогалин: випишіть, у яких типах завдань втрачено бали. Наприкінці тижня разом розберіть усі помилки за ключами.

Тиждень 2. Розрахунки й карта

Найбільш прогнозована частина олімпіади: масштаб, площі, місцевий час, коефіцієнт зволоження, природний приріст, ресурсозабезпеченість. Відпрацьовуйте до автоматизму — саме тут ціна помилки найнижча, а приріст балів найшвидший.

Тиждень 3. Номенклатура і опис об'єктів

Щодня десять хвилин на карту: крайні точки, річки, гори, столиці, країни-лідери за 10–15 товарами. Паралельно вправа «визнач об'єкт за описом»: учні самі складають описи один для одного.

Тиждень 4. Репетиція туру

Другий варіант виконується на час, у тиші, без гаджетів і довідників — так, як буде на етапі. Після перевірки кожен учень отримує список з двох-трьох тем для індивідуального доопрацювання, і на цьому підготовка завершується.

Шкала переведення балів

Виконано, %	Рівень	Що це означає на практиці
0–29	початковий	Потрібне повторення теорії; олімпіадні завдання давати дозовано
30–49	середній	База є, бракує роботи з розрахунками й картою
50–74	достатній	Готовність до шкільного та місцевого етапів
75–89	високий	Кандидат до команди на II етап
90–100	високий	Час переходити до завдань минулих років і роботи на час

Бланк протоколу

Прізвище, ім'я учня	Клас	Варіант	Тести	Розрахунки	Розгорнуті	Разом